

ממצוות ומצוות

בית מדרשו של המגיד

סיכום ותמצות דברי תורתו של המגיד

אור האלקות השורה בהדיבור

במאמר זה, מבאר רבינו את דרך הדביקות שידבק אדם עצמו למקום על ידי התקשרותו אל הקב"ה דרך חיות העולמות שנבראו בעשרה מאמרות שהם עשרת הדברות, כלומר שהוא מתדבק בבורא על ידי החיות האלוקית ששורה בעולם הגשמי הזה על ידי דבר ה', דהיינו אותיות התורה שהם המציאות היחידה בעליונים ובתחתונים, והם כלים לחכמה העליונה, ועל ידי זה הוא מדבק את כל החיות בו ואשר בעולמות לבוראו.

יסוד זה של מרן הבעש"ט הקדוש והמגיד ממעזריטש נתבאר כמה פעמים בדבריהם הקדושים לרוב חשיבותו היתירה עד מאוד בהיותו יסוד אחד הכולל הכל, ועם כל זה במאמר זה למדנו יסוד נוסף ומיוחד בגודל מעלת אור האלקות השורה בהדיבור, שעל אף שבחיצוניות נראה שמציאות הדיבור היא רק ההברה היוצאת והנשמעת באזני השומעים בהיגוי מוצאות הפה, האמת היא שהחכמה היוצאת לפועל על ידי הדיבור היא לא רק הדיבור, אלא אף כל מציאות הדיבור בפועל, מתהווה ממנה, והיינו מהארת החכמה המניעה את נימי הלב שמשם יוצא הדיבור במחשבת הלב, כי הדיבור מגלה לפועל את החכמה הפנימית אשר בלב החכם אשר מוציא את הדיבור מפיו, ולכן בדיבור שורה כח החכמה - שהוא למעלה מהבינה והשכל, כי כח הפועל בנפעל.

וכמו שהאר"ך רבינו לבאר במאמר זה שהחכמה היא עצמה אחת ממוצאות הפה, והיא ממשיכה את שאר המוצאות שמתגלים על ידה, דהיינו שכמו שיש בפה חמשה מוצאות הפה (הח"ך, הגרון, והשיניים והלשון והשפתים) שהם מוצאות הדיבור בפועל, כך באמת ובהסתכלות פנימית ועמוקה יותר החכמה משתתפת גם בפועל להוציא את הקול על ידי הדיבור מחמשת מוצאות הפה, כי הדיבור אינו פעולה גשמית כאשר פעולות שהחיצוניות הוא רק כיוסי לפנימיות, אלא הוא נפעל מכוח החכמה עצמה כאש שחורה היוצאת מתוך אש לבנה, ולכן אפשר לקבל על ידו ממש את חכמת המדבר מה שאינו מוסבר בהגיית הדיבור עצמה, ואינו דומה מי ששומע את הדיבור עצמו מפי החכם למי ששמעו מפי שליח שאינו חכם בעצמו, כי הדיבור עצמו הוא כח גילוי בפועל לכח החכמה של המדבר באופן ישיר למעלה מהבנה והסברה.

נמצא אם כן, שמתוך כלל זה - שהדיבור הוא החכמה עצמה, למדנו כלל לכל הנבראים שהם בבחינת דבר ה', שכבר נתבאר שמציאות כל הנבראים שהוא דבר ה' המחיה אותם בפועל ממש, ואם כן אף על פי שהדרגה הזאת שהיא בדיבור היא עדיין צמצום ודרגה אחרונה מהדרגות השונות של גילויי אור ה' (והיא המכונה "ספירת המלכות"), מכל מקום יש בכל אחד מהנבראים גם את קול ה' היוצא ומתגלה על ידי הדיבור, והמאזין בבינת לבו לגילוי אלקות המסויים הנשמע ונודע על ידי כל נברא ונברא, כאשר מסתכל ומתבונן בו בדרך הסתכלות פנימית ולא הסתכלות חיצונית, הרי הוא מתחבר לרוח החיים אשר בהנברא הזה, שהוא קול ה' אשר דובר בו.

ויותר מכך שעל ידי זה יכול להתקשר לחכמה האלוקית שנמשכת על ידי הקול והדיבור האלוקיים הנזכרים, ממש כמו שאדם שמאזין לקול ודיבור חבירו יכול להתקשר על ידם למחשבת חבירו, וזה תלוי באופן שייכותו של אדם אל הבריאה, שאם אינו מתקשר רק לכח הפרטי שבנברא - היינו השמש והירח כו' או כל שאר הנבראים, אלא מתוך הכח הפרטי מקשר את לבו ונפשו לכח הכללי של הבריאה שהוא אור אין סוף ברוך הוא ואשר הוא שווה בכל הנבראים, ואשר היא נשמת הנבראים, ועל ידי זה יתקשר לבורא יתברך שמו.

אמנם המשכת השפע מלמעלה למטה הוא דווקא על ידי תורה ומצוות, שעל ידיהם יורד ונמשך אורו יתברך בכל ארבעת העולמות, וזה התכלית השלימות של התגלות אלקותו יתברך בתחתונים, שיתגלה אלקותו למטה כמו למעלה הן על ידי הכרת הנבראים שעל ידה נמשכת רוחניות אור אלקותו לתוך הבריאה, והן על ידי ההשפעה המתעוררת על ידי תורה ומצוות שהיא השפעת ידיעה אלקות אפילו בדרגות התחתונות ממש, שמושגים לא רק למשכילים אלא בבחינת 'וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר' (ישעיה מ ה).

מגיד מראשית

תורתו של המגיד זיע"א לפרשת השבוע

אֵיִתָּא בְּזָהָר עַל הַפְּסוּק (דברים כט כח) 'הַנִּסְתָּרֹת לֹה' אֶלְקֵינוּ הֵם אֲהָבָה וְיִרְאָה, וְהַנִּגְלֹת הֵם תּוֹרָה וּמִצְוֹת. פְּרוּשׁ דְּאֵיִתָּא (משלי ג ו) 'בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ, עַל דְּרַךְ מִשָּׁל אִם רוּאָה עֵץ וְאָבֹן אוֹ שׁוֹם דְּבַר מָה שֵׁישׁ בַּעֲלֹם הַגִּשְׁמִי, יִתְבוּנָן כִּי (תהילים לג ו) 'בְּדַבַּר ה' שְׁמִים נַעֲשׂוּ, דיבור ה' הוא כח המציאות העושה ומהווה את כל העולמות שהוא מ'אין' כפי שנכללים בכוח אור אין סוף, למצב של 'דיבור' שהוא גילוי בפועל, וְכַח הַפּוֹעֵל בְּנַפְעַל, כלל הוא כי כוחו של הפועל פעולה נמצא בדבר שפעל, אפילו מי שמשנה צורתו של דבר מיש ליש ועושה מעץ שולחן חיותו ומחשבתו שורים זה השולחן, ועל אחת כמה וכמה דבר ה' המהווה ופועל דבר מ'אין' גמור ליש, בוודאי שכל מציאות הנפעל נמשכת מהפועל - הבורא יתברך שמו, ומציאותו היחידה של הנפעל הוא כוח הפועל המחדשהו מאין ליש, היינו דבר ה'.

וּמִהֵיכָן נִבְרָא הַדְּבַר, כִּי הֲלֹא אָנוּ רוֹאִים אף בדיבורו של האדם, שהוא כעין 'משל' לדיבור העליון, שְׁאִין הַדְּבַר קְדָמוֹן אין הוא בריאה חדשה יש מאין, אלא ממוצאות אחרת שקדמה לו. ומתרץ כִּי נִבְרָא מִן הַקּוֹל, כִּי הַקּוֹל מִמְשִׁיךְ הַדְּבַר מהבל הלב היוצא לידי פועל בהדיבור במוצאות הפה. ומיהיכן מקורו של הקול, מבאר: **וְהַדְּבַר נִחְלַק לַחֲמֵשֶׁה חֻלְקִים חֲמֵשֶׁה מוּצְאוֹת הַפֶּה שכל אחד מהם הוא כוח מיוחד להוציא הקול מהכח אל הפועל, באופן מסויים לאותו המוצא, על ידי הח"ך, הלשון, השיניים והגרון כל אות ואות באופן המיוחד אליה, ומכיון שהדיבור נחלק לחמשה חלקים, מוכח שמקורו אינו מן הקול שהוא אחד אלא יש לו חמשה שורשים, וכפי שממשיך ומבאר:**

וְהַקּוֹל נִמְשָׁךְ גַּם כֵּן מִן חֲמֵשֶׁה כְּנִפֵי רֵאָה, אֵף עַל פִּי שֵׁישׁ בְּרֵאָה הַוּוֹרְדָּא (חולין מז). לְבַד כְּנִפֵי רֵאָה ואם כן נראה לכאורה שיש לקול והדיבור ששה שורשים, יֵשׁ בְּפֶה גַּם כֵּן עוֹד מוּצָא אַחַד, פְּרוּשׁ דְּהֵיִנוּ שְׁבָכַל חֲמֵשֶׁה מוּצְאוֹת יֵשׁ בְּהֵם אַחַד מִתְחַלְתָּה שְׁהוּא חֲכֵמָה בְּרֵאָשׁ, דהיינו המחשבה שקודמת להדיבור נמצא שהא' שמקורה בה'וורדא' היא ביטויה של החכמה

שהיא שורש כל חמשה מוצאות הפה, וגם שורה בהדיבור בכל אות שמוציא מפיו בכל אחת מחמשת מוצאות הפה. - והם חמשה אלפ"י, שהם שורש ה' מוצאות הפה, שבכל אחת ואחת מהם שורה הארת החכמה.

אָבֵל מוצא זה שהוא כנגד חכמה הוא נעלם ואינו מורגש ומחולק להברה מסויימת, **כִּי אָלֶף** הוא אותיות פל"א, שלרוב רוממותה ומעלתה של החכמה היא נעלמת ונסתרת, ואי אפשר להשגה ולהרגישה אלא רק על ידי שאר מוצאות הפה שהם בבחינת בינה, ועל כן אף על פי שכל מציאות הדיבור הוא פועל של כוח החכמה, הוא מסתיר ומלביש על כח החכמה הזאת, והוא נגלה רק למי שמעמיק בו כראוי באופן של ביטול היש הנקרא 'אין'.

וְזֶה פְּרוּשׁ פְּסוּק (בראשית א א) 'בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וַתִּירָגַם הַיְרוּשָׁלַּיִם שֵׁם - בַּחֲכַמְתָּא, הַיְיִנוּ בַּחֲכַמָּה הַנִּקְרָאת רֵאשִׁית, [וְצִרְיָה בְּרוּרָה, אִם נִבְרָאוּ שָׁמַיִם וְאָרֶץ לְמַה כְּתִיב (שם פְּסוּק ב) 'וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְּהוֹ וְבָהוּ, אֲכֹן נִרְאָה דְהֵנָּה יְדוּעַ] כִּי הָעוֹלָם נִבְרָא בְּדַבּוּר בעשרה מאמרות נברא העולם, היינו כל העולם והברואים שבו הם רק מציאות של דבר ה', אשר בו גילוי החכמה האלוקית לפועל, **וְהַדְּבַר מִן הַקּוֹל וְהַקּוֹל מִן הַמַּחְשָׁבָה** נמצא שהעולם נברא על ידי החכמה שהארתה נמשכת עם הקול ועם הדיבור, **וְזֶהוּ 'בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ' וְגו', כ"ב אֲתוּנוּ** מאל"ף עד תי"ו הנרמזים בתיבת "את" **שֶׁבְּרָא בָּהֶם הַשָּׁמַיִם** כמו שכתוב (תהילים לג ו) **'בְּדָבַר ה' שָׁמַיִם נִעֲשׂוּ,** והיינו כ"ב אותיות המחשבה שהם בחינת דיבור גילוי הנעלם לגבי החכמה העליונה שבהם ובהם נבראו העולמות השכליים הנקראים שמים, **וְכ"ב אֲתוּנוּ** מאל"ף עד תי"ו הנרמזים בתיבת "את" **שֶׁבְּרָא בָּהֶם 'אֶת הָאָרֶץ,** הם בבחינת כ"ב אותיות הדיבור התחתון ובהם נבראו הנבראים הגשמיים.

ובזה מתורץ הקושיא שהקשה אם נבראו שמים וארץ, למה נאמר 'היתה תוהו' כי בריאה זאת היא בריאה רוחנית, שברא את כ"ב אותיות שנבראו בהם עולמות העליונים וכ"ב אותיות שנבראו בהם עולמות התחתונים, ועדיין היתה הבריאה כולה כלולה באותיות המחשבה שהם 'תוהו' שהם בבחינת אין' ומהם נברא ואותיות המחשבה ואותיות הדיבור שבזה העולם, ומהם מקבלים אותיות הדיבור חיות.

וְהוּי הַדְּבַר כְּמוֹ הַמְּלֶךְ שֶׁמְצוּהָ לַעֲבָדוֹ לַעֲשׂוֹת שׁוֹם דְּבַר וְהֵם עוֹשִׂים, נמצא העשייה שלהם מכח הנהגת המלכות שמצווה

אותם והיא הנותנת להם את חיות העשייה, **וְהַעֲבָדִים הֵם עִם הַמְּלָכוֹת אַחַדוֹת** שספירת המלכות היא עצמה כל מהותה וכוחה היא כוחם של מקבלי המלכות שהם העבדים המקבלים עול מלכות מרצונם וחיותם וכל כוחותיהם, **כִּי מִפְּנֵי מַה הוּא מְלֶךְ וְהֵלֵא הוּא כְּמוֹ הֵם, אֶלֶּא שֶׁהֵם נִמְנוּ לוֹ לְמֶלֶךְ עֲלֵיהֶם, נִמְצָא הוּי אֶצְלֵם הַמְּלָכוֹת** שהרי בחיצוניות אין נראה כבוד המלך שנבחר מצד עצמו ומעלתו, אלא שנבחר על ידי העם, כמו שאיתא אין מלך בלא עם, ונמצא שדבר המלך שהוא כח המלכות מצד המלך, יוצא לפועל על ידי מציאות העבדים שמקבלים על עצמם עול המלכות, וכל פנימיות כבוד המלכות שהוא חכמת המלך ובינתו כלולה בפועל היוצא מכל ההשגה הזאת שהיא מציאות ההכנעה למלך שבנפש העבדים בנפשם ומעשיהם, ונמצא שכשרואה את העבדים הרי הוא רואה לא רק את דבר המלך, אלא כל כבודו חכמתו ותפארתו.

נִמְצָא כְּשֶׁרֹאִים שׁוֹם דְּבַר מהנבראים שכל מהותם הוא אותיות הדיבור שהם בחינת העבדים, ראייתו היא בחלק המלכות' שהוא הדיבור אשר הוא הגילוי של המלך ברוך הוא אל העבדים, אם כן ממילא על ידי זה **מְקַשֵּׁר אֶת עֲצָמוֹ לְדַבּוּר שֵׁישׁ בְּתוֹכוֹ,** כי אותיות הדיבור הם שורים ומחיים את המציאות של כל נמצא, ומכיון שהדיבור שהוא כח ה' הוא עצמו מלכותו יתברך, נמצא שבעצם מציאותו של כל נמצא רואים את דבר המלך שבתוכו שיוצא לפועל ולגילוי על ידו ממש, **וּמִן הַדְּבַר עוֹד יוֹתֵר וְיוֹתֵר** מהדיבור מקשר את עצמו אל הקול השורה בהדיבור, ומהקול למחשבה עד **לְרוֹם הַמַּעֲלוֹת,** לאור אלקותו יתברך השורה בכל הנבראים על ידי אור החכמה האלוקית.

[וְזֶה (שם פְּסוּק ג) 'וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי אוֹר וְיִהְיֶה אוֹר, והנה אמרו חז"ל (מגילה י'): **וַיְהִי לְשׁוֹן צַעַר וְיִהְיֶה לְשׁוֹן שִׂמְחָה** וקשה למה אמר לשון צער על בריאת האור, **[אֶלֶּא] שֶׁנִּמְשָׁךְ אוֹתוֹת י"ה לו"ה** וזהו צמצום האור שנופל עליו לשון צער, **וְזֶהוּ פְּרוּשׁ וְיִהְיֶה אוֹר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר** שהצמצום עצמו הוא בחינת אור כי על ידו נתגלו העולמות, **וְזֶהוּ הַנְּסִתְרֹת לַה' אֶלְקִינוּ** כלומר שהסתר האור נהיה על ידי שם הוי"ה שנתלבש ונסתתר שם אלקים].

וְכַתִּיב (תהילים פד יב) 'כִּי שָׁמַשׁ וּמִגֵּן ה' אֱלֹקִים, כי אלהי"ם גימטריא הטבע שכל מהותו דהיינו כל הכוחות הכלולים בו הוא שם אלקים' שהוא כח המלכות, ובאמת לא זאת

בלבד, אלא שעצם אלקותו שלמעלה מספירת המלכות גם הוא מלוכב בו, וכמו שמבאר:

וְהוּא עצם אלקותו שמתפשט בברואים על ידי ספירת המלכות שהוא שם אלוקי"ם הינו **כְּמוֹ שֶׁמֶשׁ בְּנִרְתִּיקָה, כִּי שֵׁם הַוּוּ"ה בְּאַלְהֵי"ם, רוֹצֵה לוֹמַר בְּטַבַּע,** שם אלוקים הוא מגן ומכסה על שם הוי"ה שהוא אור אלקותו יתברך על ידו, והם מיוחדים ביחוד גמור כיחוד הדיבור עם הקול ומחשבת החכמה שבתוכו וכיחוד השמש עם נרתיקה, **נִמְצָא כְּשֶׁאֲדָם מִדְּבַק עֲצָמוֹ מִכָּל הַגְּשָׁמוֹת אֶל הַרוּחָנוּת שֶׁבְּתוֹכוֹ, הוּא מְקַשֵּׁר אֶת עֲצָמוֹ תְּמִיד לְשֵׁם הַוּוּ"ה** כי כוחו של המראה הגשמי שלעיני האדם להסתיר מעינינו את הנהגת השם הוא מכח שם אלקים, אבל באמת המציאות האמיתית של הגשמיות הוא כח הרוחניות שבתוכו שהוא שם הוי"ה, נמצא שכל מציאות הרוחני - ה"נשמה" של הגשמיות הוא שם הוי"ה ממש, וממילא בקל יכול אדם לידבק בקב"ה על ידי הנבראים, אם רק ישים לבו ורוחו לידבק בכח הרוחני שבו - המושכל, ולא בכח הגשמי - המורגש בחושים הגשמיים.

וְזֶהוּ 'הַנְּסִתְרֹת', רוֹצֵה לוֹמַר כְּשֶׁאֲנִי מְקַשֵּׁר אֶת עֲצָמִי על ידי הבריאה על ידי דבר ה' אשר בה **לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה** שהם פנימיות הדיבור, **כִּי זֶה נִקְרָא חֲכָמָה וּבִינָה** כי הצורה שבה מתפשטים החכמה והבינה בנבראים היא באופן של הכרת אלקותו באופן מחושי שהוא האהבה ויראת הרוממות, וכמו שכתוב **(תהילים קיא י) 'רֵאשִׁית חֲכָמָה יְרֵאת ה',** ממילא **יְכוֹל לְהַעֲלוֹת אֶת הָעוֹלָם לַה' דְּהֵינּוּ שֵׁם הַוּוּ"ה,** הנסתר ב"אֶלְקִינוּ", היינו **הַטַּבַּע גְּשָׁמִיּוֹת הַדְּבַר** כי על ידי חכמה שהיא המחשבה שמאירה באדם, יכול להתקשר למחשבה הראשונה ששורה בהדיבור המחיה את הגשמיות.

'וְהַנְּגַלֹּת' דְּהֵינּוּ ו"ה תוֹרָה וּמִצְוֹת הוּא עוֹשֶׂה פְּעֻלָּה לְהַפְּנֵי, שֵׁיבִיא הַשְּׁפַע מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה [בְּסוּד אוֹר חוּזָר], כי יש שני דרכי השפעה, האחד על ידי אור ישר שמשפיע הקב"ה בבחינת חסד, והשני בבחינת דין שמשפיע הקב"ה על ידי אתערותא דלתתא שזה נקרא אור חוזר, כלומר על ידי התעוררות האור החוזר מלמטה למעלה כשישראל מקיימים תורה ומצוות וגורמים נחת רוח למעלה ועל ידי זה חוזר השפע המתעורר על ידי מעשיהם ומשפיע להם רחמים וחסדים, **וְזֶהוּ לָנוּ וּלְבָנֵינוּ [עַד עוֹלָם]** דהיינו להשפיע לדרגות התחתונות של עולם המעשה הנקראים בנים.

